

Kringlopen in de biologische landbouw, deel II

Studiedag "Optimaal Intersectoraal": een breed scala aan uitdagingen

Gegeven de intenties van de biologische landbouw, kleven er allerlei bezwaren aan de huidige situatie. In het maart-nummer van *Ekoland* zijn deze bezwaren op een rij gezet. Daarbij bleek dat er meerdere losse eindjes zijn: grondstoffen als mest, voer en stro komen nog grotendeels uit de gangbare landbouw of uit het buitenland en een retourstroom vanuit de maatschappij ontbreekt nagenoeg. Intersectorale samenwerking zou er in principe voor kunnen zorgen dat kringlopen in de biologische landbouw beter gesloten kunnen worden. Daarbij kun je denken aan twee bedrijven die samenwerken, maar ook aan samenwerkingsvormen op regionaal of zelfs Europees niveau. Wat komt daar allemaal bij kijken?

Op 2 maart j.l. organiseerden het Louis Bolk Instituut en Wageningen Universiteit & Research Centrum in het kader van het LNV-onderzoeksprogramma 'Intersectorale samenwerking binnen de biologische landbouw' een workshop over het sluiten van kringlopen in de biologische landbouw. Een veelomvattende problematiek die niet alleen raakt aan allerlei technische zaken, maar ook aan veel intenties van de biologische landbouw, inclusief economische en sociale aspecten. Tijdens de workshop bleek dat er op die terreinen nog een veel onderzoek verricht moet worden. Knelpunt is vooral om de intensieve bedrijfstypen, zoals de varkenshouderij en tuinbouw,

"We moeten niet teveel kostprijsverhogende zaken doorvoeren, want eerst moeten we opschalen."

een plaats te geven binnen een biologische landbouw die samenwerkt en z'n eigen broek ophoudt. Bij het zoeken naar oplossingsrichtingen spelen afwegingen mee zoals 'groeien of vasthouden aan de intenties van de biologische landbouw'? En 'hoe dichtten we het mineralenlek naar de maatschappij?' Het was, kortom, een dag met volop discussie.

"Intersectorale samenwerking kan niet beperkt blijven tot de primaire landbouw, ook verwerkende industrie, retail en compostingsbedrijven moeten betrokken worden."

Samenwerking of markt?

Eén van de kernvragen is op welk schaalniveau je kringlopen beter wilt sluiten. Je kunt samenwerken op bedrijfs- of regionaal niveau, maar ook in Europees verband. In het laatste geval moet dan de markt voor het sluiten van de kringlopen zorgen. In de discussie bleken velen samenwerking op het laagst mogelijke schaalniveau als beter passend bij de biologische landbouw te vinden: samenwerkende bedrijven die in elkaars nabijheid liggen is een ideaal dat beter te verkopen is naar de consument. Het gewenste schaalniveau kan overigens per sector verschillend zijn. Veehouderijbedrijven met herkauwers (melkvee) zullen gemakkelijker een plaats vinden binnen een op regionale schaal sterk gesloten biologische sector dan bedrijven met éénmagigen (varkens, pluimvee). De intensieve sectoren kunnen immers moeilijk zonder buitenlandse input van (eiwitrijke) krachtvoerders,

terwijl het organiseren van de retourstroom op Europees niveau hoge transport- en energiekosten met zich meebrengt en door regelgeving sterk belemmerd wordt. De varkens- en pluimveehouderij staan dus voor de vraag: kies je voor inlandse rantsoenen met lagere producties per dier, voor beperkte toelating van eiwitrijk importvoer of voor voortdurende van de huidige situatie waarbij het grootste deel van het mengvoer vanuit het buitenland komt? Ook werd geopperd dat we de dieren misschien wel daar moeten houden waar ook het voer wordt geproduceerd en dat er daarom in Nederland wellicht slechts plaats is voor een relatief kleine biologische varkens- en pluimveehouderij. In de discussie werd tevens gewezen op de wenselijkheid de regelgeving ten aanzien van kringlopen op Europees niveau af te stemmen. Daarbij is het belangrijk ons te realiseren dat we in Europa tot de achterhoede behoren: in vergelijking met andere EU-landen is de biologische landbouw in Nederland sterk gespecialiseerd en zijn de sectoren niet op elkaar afgestemd.

"Voor de productie van werkelijk biologisch varkensvlees hebben we in Nederland niet het benodigd areaal voedergewassen, noch voldoende stro. Uitbreiding stimuleren betekent de afhankelijkheid vergroten."

Overheid

Samenwerking op regionale schaal heeft ook consequenties voor de verhouding in omvang tussen veehouderij en akkerbouw. Dat gaat waarschijn-

Henk Kieft (rechts), ETC inventariseert de actiepunten.

Groeien of intenties vormgeven?

Het dilemma 'groeien of vormgeven aan de intenties van biologische landbouw' speelde ook deze dag een rol. Rekening houdend met de beperkte bereidheid van de consument een meerprijs te betalen, mogen de kosten van biologische producten niet te veel oplopen. Diezelfde con-

"Hebben consumenten van biologische producten wel zoveel moeite met het gebruik van inputs van niet-biologische herkomst?"

sument heeft tegelijkertijd een ideaalbeeld van de biologische landbouw waar je ook rekening mee moet houden. In dat beeld past niet dat bijvoorbeeld spinazie wordt geproduceerd met 130 kg N uit gangbare mest, aangevuld met een flinke hoeveelheid verenmeel of vinassekali, ook al laat de regelgeving dit nu nog wel toe. Wil je eerst groeien als sector, zodat je economisch sterker staat, of houd je vast aan je intenties? Ook hier komt het schaalniveau weer om de hoek kijken. Misschien kan op Europees niveau rendabeler geproduceerd worden, maar dat komt niet overeen met de intentie van de biologische landbouw voor een overwegend regionale productie.

"Als de biologische landbouw zichzelf serieus neemt gaat ze zo snel mogelijk naar 100% biologische inputs."

Nevenfuncties

Naast alle aanbevelingen voor onderzoek werd de suggestie gedaan om je als biologische sector te richten op andere producten dan alleen voedsel. Dat kan bedrijfseconomisch interessant zijn en een mogelijkheid bieden om beter tegemoet te komen aan de intenties. Er zijn tenslotte allerlei mogelijkheden om functies zoals recreatie, zorg en natuurbeheer met landbouw te verweven. Een mooi landschap, gelukkige mensen en koeien in de wei kun je ook zien als producten. De biologische landbouw kan zich in de toekomst blijven onderscheiden door ook hierin voorop te blijven lopen. ■

lijk niet zonder sturing, hoewel een overheid die gewenste ontwikkelingen faciliteert (door bijvoorbeeld experimenteerruimte te bieden en middels gebiedsgericht stimuleringsbeleid; clusters van biologische bedrijven) minstens zo belangrijk werd gevonden. En algemene regelgeving, zoals een flinke energieheffing, kan wonderen doen, zo werd opgemerkt. Veel aanwezigen wezen daarnaast nadrukkelijk naar de eigen verantwoordelijkheid van de biologische ondernemers om de samenwerking vorm te geven. Verder zal onderzoek nodig zijn naar rassen- en gewassenkeuzes als het vee afhankelijk wordt van binnenlands geproduceerd voer. 'Hebben we wel de juiste dieren?' klonk de vraag, toen gesproken werd over rantsoenen met meer inlands voer. En is een 'mest-loze akkerbouw' een haalbare in Nederland?

Het lek naar de consument

Een groot deel van wat geproduceerd wordt verdwijnt naar de consument; dat is uiteindelijk ook het doel van elke vorm van landbouw. Om dit 'structurele mineralenlek' te compenseren moeten de mineralen die naar de consument zijn gegaan, in de een of ande-

re vorm weer terugkomen. Daaraan gekoppeld is de vraag welke niet-biologische inputs je wilt toestaan. Op dit moment wordt vooral veel mest en reststoffen (vinasse en verenmeel) uit de gangbare landbouw gebruikt, naast ruw fosfaat en patentkali. Andere mogelijkheden zijn bijvoorbeeld zuiveringsslib (eindproduct van menselijke fecaliën) en GFT compost, maar deze afvalstromen zijn niet bepaald schoon: ze kunnen teveel zware metalen en bestrijdingsmiddelen bevatten en GMO-vervuiling opleveren. De vraag is hoe deze afvalstromen schoner kunnen worden, zodat ze wel voor gebruik in aanmerking komen. Een andere, schonere, input is bijvoorbeeld strooisel of compost uit natuurgebieden. Voor de korte termijn zeer aantrekkelijk want er wordt ook een natuurbelang mee gediend (verschraling). Maar op den duur zal de natuur een evenwichtssituatie benaderen. Er komt dan nog weinig materiaal vrij uit de natuurgebieden. Kortom, aan de meeste inputs zitten haken en ogen. De aanwezigen wilden per input al deze haken en ogen nog wel eens op een rijtje zien, samen met de waarschijnlijke gevolgen op bedrijfs- en sectorniveau.